

6. Буроменський М. В. Можливості адаптування українського законодавства до міжнародних стандартів забезпечення рівності політичних прав чоловіків і жінок. *Перспективи паритетної демократії у політико-правовому полі України*: 36. наук, статей. Харків, 1997. С. 49–55.

7. Харченко Л. В. Гендерні проблеми при формуванні політико-адміністративної еліти в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 88–94.

8. Шаркова І. М. Феміністична концепція «Етики Турботи» (Ethics Of Care) як ідейна засада парадигми доброчесного публічного адміністрування (integrity public administration) / Принципи гендерної рівності та недискримінація як євроінтеграційні орієнтири у сфері вищої освіти: Збірник матеріалів Міжнародної конференції, присвяченої Міжнародному дню жінок і дівчат у науці (14 лютого 2023 року) [Електронний ресурс] / ред. кол.: Кожура Л.О., Ілікчієва К.І., Богданець А.В. Київ: КНЕУ, 2023. С. 158–160.

Галіахметов І. А.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВ ЖІНОК

Завдання цих тез полягає в тому, щоб виділити та проаналізувати ті основні парадигми в сучасному академічному дискурсі, в межах яких вивчаються права жінок, враховуючи можливості використання цих парадигм у освітніх програмах закладів вищої освіти. Як відомо, найвиразніше виділяються дві парадигми, що можна умовно позначити як правову (або філософсько-правову) та феміністську. Тут мова буде йти насамперед про першу.

Зазначені парадигми, безумовно, є вичерпними і гомогенними: існують різні напрями, школи, «хвилі», погляди, фрейми у межах як однієї, так і іншої парадигми. Проте можна виділити деякі загальні моменти (дискурсивні сенси), що дозволяють згрупувати існуючі у європейському академічному дискурсі масиви досліджень, безпосередньо чи опосередковано пов'язані з правами жінок вищевказаним чином. У першому випадку питання про права жінок розглядається в контексті чи в системі прав людини. У другому випадку можна виділити кілька напрямків: права жінок розглядаються в контексті розвитку та становлення жіночого руху, його цілей та завдань. Цей напрям представлений, зокрема, християнським фемінізмом – школою християнської теології, яка використовує точку зору християнина для просування та розуміння моральної, соціальної та духовної рівності чоловіків і жінок. У цих дослідженнях права жінок згадуються та осмислюються з позицій існуючих у суспільстві (суспільствах) гендерної системи (І. Хірлман [5]), гендерної композиції, гендерного режиму та гендерного порядку (Р. Коннелл [4], С. Ашвін [2]), гендерних контрактів (А. Роткірх [1]), громадянства як різноманітних поєднань (композицій) цивільних та соціальних прав (Н. Ювал-Девіс [6]) тощо. Для рубежу двадцятого та двадцять першого століть характерне також посилення уваги до прав жінок з боку соціологів.

Що стосується юридичного знання та освіти, то питання прав людини традиційно інкорпоровалося в розділи певних юридичних дисциплін (зокрема, конституційне право, міжнародне публічне право, трудове право, право соціального забезпечення, включаючи пенсійне право тощо). Прав жінок у межах зазначених навчальних дисциплін торкаються фрагментарно, крім, однак, двох останніх із вищеперелічених галузей права.

Так, у трудовому праві, що регулює трудові та виробничі відносини громадян, цілий розділ присвячується проблемам правового регулювання трудових відносин окремих груп населення, що конструюються та

репрезентуються правом у тій чи іншій формі / ступеню «недієздатних»: неповнолітніх, різних категорій осіб з інвалідністю, вагітних жінок тощо. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» у статті 4 наголошує, що «чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт». Крім того, як відомо, існує перелік робіт, які категорично заборонені для використання жіночої праці. У цьому сенсі закріплене конституцією право на працю ставало гендерно сегрегованим, являючи собою також різновидом негативної свободи, як свободи від роботи / зайнятості у певних галузях виробництва. Список цих галузей завжди контролювався та регулювався патерналістською політикою держави.

Таким чином, закріплене і регулярно відтворюване у праві різноманіття жіночих групових ідентичностей / «гендерних контрактів» / статусів є не що інше, як різноманіття репрезентацій категорії «материнства» як основоположного правового (у нашому випадку) конструкту. Крім того, калейдоскопічні, або, говорячи словами Розі Брайдотті, номадні / контекстуальні сукупності подібних гендерних контрактів / групових ідентичностей створюють ієрархію «жіночих» статусів, являючи собою різні рівні / форми жіночого громадянства (Н. Ювал-Девіс). Подібна ієрархія різних статусів «жінок» як юридичних категорій, так само як і великий масив міжнародних актів про жінок (конвенції, програми та платформи дій) аж до теперішнього часу не повністю враховуються в національній правовій доктрині, законах та судочинстві.

Застосовуючи до юриспруденції логіку постмодернізму про те, що «суворо кажучи, не можна сказати, що «жінки» існують», можна дійти висновку про відсутність «жінок» як суб'єкта права. Адже «жінок» як єдиного суб'єкта прав (у розумінні положення закріпленого статтею 24 Конституції України, за

якою «рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям») дійсно не існує, як не існують і будь-які інші правосуб'єкти у відриві від того, що виробила / сконструювала їх чинна правова система. Однак у руслі сучасного національного права, осмислюючи його з позицій феміністських теорій та застосовуючи соціальний конструктивізм та об'єднавчу парадигму як теоретико-методологічний фрейм, можна говорити про безліч правових статусів жінок, закріплених відповідними юридичними категоріями. Про множинність статусів і репрезентацій пише і «класик» постмодерністського фемінізму професорка кафедри порівняльного літературознавства та програми критичної теорії Каліфорнійського університету (*англ.* The University of California) Джудіт Батлер (*англ.* Judith Butler), а також Розі Брайдотті та багато інших авторів.

Список використаних джерел

1. Anna Rotkirch. Title of Docent, Faculty Common Matters (Faculty of Social Sciences). URL: <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/>
2. Ashwin S. Gender, state and society in Soviet and Post-Soviet Russia. 1st Edition. L.; N. Y.: Routledge, 2000. 186 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203135730>
3. Braidotti R. Sexual Difference as A Nomadic Political Project (2013). In: Schmidbaur M., Lutz H., Wischermann U. (eds.). Klassikerinnen feministischer Theorie. Band III: Grundlagentexte ab 1986. S. 18–27 [344 Seiten] (Part of book). URL: <https://www.ulrike-helmer-verlag.de/buchbeschreibungen/klassikerinnen-feministischer-theorie-band-iii/>

4. Connell R. W. Gender and power: society, the person, and sexual politics. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1987. Bibliography: p. [294]–316. URL : https://archive.org/details/genderpowersocie00conn_0

5. Hirdman Y. The gender system. *In: Moving on: new perspectives on the Women's movement* / [ed.] Tayo Andreasen, Yvonne Hirdman. Vol. 67. Aarhus: University Press, 1991. P. 187–207 [223 p.].

6. Yuval-Davis N. Gender and Nation. *Publications Politics and Culture series*. SAGE, 1997. 168 p.

Гапоненко В. А.,

д.політ.н., доцентка, завідувачка кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПЕРСПЕКТИВИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Війна – це завжди суспільна катастрофа, що викликає низку загроз, загострює наявні суперечності, провокує виникнення нових ризиків. Особливо масштабною ця загроза є у трансформаційних політичних системах, де відсутні сталі інституціоналізовані процедури соціального діалогу. Серед них українська держава, яка зіткнулась з небувалим викликом ще доволі слабкій демократії. Не виключенням є і аспект гендерної рівності та інклюзії. Незалежно від характеру завершення воєнного протистояння, вже зараз очевидними стають низка нових зрушень у структурі суспільної диференціації, а значить і політичних цінностей. Проаналізуємо основні з них:

1) Гендерна диспропорція робочих місць. У перші місяці повномасштабного вторгнення ринок праці потерпав від втрати мільйонів громадян, які виїхали закордон, рятуючись від війни. Нині багато виробничих підприємств внаслідок воєнної мобілізації осіб чоловічої статі відчувають